

Enes Al Weswasi

BOGANMELDELSE

The Impact of Incarceration

Quasi-Experimental Studies on Deterrence, Incapacitation, and Reintegration

ISBN 978-91-8107-262-4

I den internationale, kvantitative, kriminologiske forskning bilder vi os ind, at vi efterhånden ved en del om mange forskellige effekter af fængsling og alternative afsoningsformer. Det er også på mange måder rigtigt. Men der er også virkelig meget, vi ikke ved. En helt overordnet styrke ved Enes Al Weswas ph.d.-afhandling er, at den stiller en række klassiske spørgsmål og besvarer dem overbevisende ved brug af sofistikerede metoder og forskningsdesigns og svenske registerdata.

Afhandlingens kappe lægger ud med en fin teoriehistorisk ramme omkring de centrale spørgsmål i (den primært kvantitative) forskning i forskellige effekter af fængsling, og den opsummerer relevant empirisk forskning. Der er tale om afskrækkelse, inkapacitering, stempling og stigmatisering og hvordan de sidstnævnte kan være med til at koncentrere forskellige barrierer for et liv uden kriminalitet i bestemte personer, nok især personer, som har været i fængsel. Gennemgangen er kort, præcis og relevant og uden de store forviklinger. I forlængelse dedikeres et afsnit til at forklare, hvordan afhandlingens resultater bidrager med nye vinkler på disse teorier, hvilket fungerer fint til at strukturere læsningen af resten af afhandlingen.

Jeg lærte især nyt i afhandlingens afsnit om Sverige som kontekst. Her beskrives de svenske fængsler og dagligdagen heri, kriminalforsorgen og dens bemanding og prioriteter og forskellige strafformer. Her sættes Sverige også på informativ manér i relation til de internationale tendenser – her er mange rigtig gode datavisualiseringer som overskueligt placerer Sverige i forhold til andre og hjælper til med forståelsen af, hvad det er for en kontekst, resultaterne i afhandlingen skal vurderes imod. Igen er det en hjælp, at Al Weswasi forklarer, præcis hvilke personer (mht. strafflængde etc.) der indgår i analyserne i hvert af de empiriske studier. Kapitlet beskriver også de svenske registerdata. For de af os, der arbejder med den type data er her ingen overraskelser. Men den del vil være uvurderlig for forskere (og andre), der ikke kender til denne vidunderlige type af data.

Metodisk følger afhandlingen den tradition i kvantitativ, samfundsvidenskabelig forskning, der kan betegnes som effects-of-causes. Altså den del af den kvantitative forskning der fokuserer på at måle kausale effekter af en given årsag, og dermed ikke den del, der fokuserer på, at der kan være en flerhed af årsager bag et eller andet observeret fænomen. For eksempel hvad

straffens længde i sig selv betyder for tilbagefaldet til kriminalitet, i stedet for hvilke faktorer der kan forklare, at nogle personer har højere tilbagefald end andre.

Afhandlingen har en god – og kort – beskrivelse af selve dette greb, den kontrafaktiske kausalitetsforståelse, både ift. hvordan man stiller sit forskningsspørgsmål og ift. de grundlæggende statistiske udfordringer ved at søge at besvare denne type af effects-of-causes spørgsmål. Helt kort fortalt (og her lærer man nok mere af at læse gennemgangen i Al Weswasis afhandling end hvad jeg kan beskrive her) er tanken, at noget udefrakommende, fx en politisk reform, kan ændre på spillereglerne for én gruppe dømte i sammenligning med andre. Hvis fx en reform øger, hvor længe en bestemt type af dømte skal sidde i fængsel, så kan personer dømt før ændringen (som afsoner kortere forløb) bruges som sammenligningsgrundlag for, hvordan livet ville have set ud for personer dømt efter reformen (som så afsoner længere forløb), hvis de i stedet havde været dømt før (og således ville have haft kortere forløb). Hvis man overbevisende kan argumentere for, at den eneste forskel på de to grupper kommer af reformen – som altså øgede strafflængden uden af påvirke alt muligt andet – så kan reformen bruges til at måle den kausale effekt af strafflængde på tilbagefaldet.

Det er et stort og i international sammenhæng ekstremt privilegium at have adgang til registerdata, hvis man som Al Weswasi bevæger sig i den kvantitative effects-of-causes verden. Dette fordi registerdatas historiske karakter gør det muligt for os at hoppe tilbage i tiden og finde "noget udefrakommende" som danner lige præcis de sammenligningsgrupper, vi leder efter for at kunne besvare et givent forskningsspørgsmål. Fordi registerdata dækker den fulde population, har vi ovenikøbet typisk tilstrækkelig med statistisk styrke til at besvare en masse interessante spørgsmål, som andre må se langt efter. Livet som kvantitativ forsker i denne tradition er en dans på roser!

Både-og. For ja, vi er ekstremt privilegeret over denne dataadgang og de muligheder, den giver os. Men som Al Weswasi beskriver – og viser og diskuterer – er det relaterede empiriske arbejde ikke blot en dans på roser. Det er også kilde til gevaldige hovedpiner i forhold til at vide, præcis hvilke typer af effekter, det er, man kan måle med et givent setup, hvordan dette stemmer overens med hvad man måske umiddelbart ville tro, man kan måle, og om det man måler, overhovedet står i et bare nogenlunde fornuftigt forhold til det forskningsspørgsmål, man ønsker at besvare. Her tilbyder afhandlingen en god skelnen mellem de forskellige slags effektestimater og hvad de beskriver, fx ATT, ATU, ATE, LATE. Ud over at være uigennemskuelige forkortelser når de bare (helt med vilje, man bør nemlig læse Al Weswasis gennemgang) står uforklarede her, kan overvejelserne for udenforstående måske også umiddelbart virke lidt pedantiske og grænsende til underordnede. Men så snart man ser på de empiriske studier i afhandlingen bliver det åbenlyst, hvorfor det er så vigtigt at man investerer energi i den lidt halvpedantiske detaljegrad. Fordi forskellige forskningsdesigns og hvordan de anvendes på fx en strafreform

BOGANMELDELSE

kan have helt uoverstigelige konsekvenser for, hvad man overhovedet med rimelighed kan udtale sig om på baggrund af resultaterne. Det er stærkt at afhandlingen her helt eksplicit tager den diskussion med sig selv – og dermed gør det meget klart for læseren, hvad resultaterne kan hhv. ikke kan tages til indtægt for.

BOGANMELDELSE

Sverige er et rigtig godt eksempel på, hvorfor det kan være svært at sammenligne "fængsel" med et eller andet alternativ. Fordi de svenske fængsler – ligesom fængsler generelt – har en række af programmer og "treatments" af indsatte, som hver især kan være gode eller mindre gode for den enkelte person i fængslet. En del af disse treatments beskrives. Vigtigst af alt beskrives det, hvordan man i svenske fængsler arbejder med en akkrediteringsmodel, hvor programmer systematisk evalueres og alene fortsætter, såfremt man finder de ønskelige og forventede effekter. Dvs. et mere eller mindre konstant kvalitetstjek som nok gør, at det gennemsnitlige program i et svensk fængsel kvalitetsmæssigt står over programmer i andre kontekster. Implikationerne af dette forhold er til at få øje på og peger i to retninger fremadrettet. For det første, at resultaterne, der præsenteres i afhandlingen, må antages at være lower bounded. Dvs. at de repræsenterer hvor meget fx effekten af fodlæne-afsoning mindst må være, hvis man vil implementere det andre steder. Fordi den baseline, der måles imod, er et rimelig velfungerende fængsel og ikke blot en opbevaringsanstalt. Hvis man synes effektstørrelserne der findes i Al Weswas afhandling (og i meget andet af denne type forskning i de nordiske lande), er ret beskedne, skal man huske på dette. For man kan faktisk godt i denne her effects-of-causes tradition ende med at måle større effekter af halvdårlige alternativer til virkeligt dårlige fængsler, end af gode alternativer til gode fængsler – fordi effektstørrelsen afhænger af hvad vi måler imod. Afhandlingens beskrivelser af den svenske kontekst og de enkelte programmer eller ændringer i afsoningsformen, som afhandlingens empiriske artikler fokuserer på, tvinger os kort og godt til netop at huske denne type overvejelser, når vi skal besvare klassiske spørgsmål på nye måder. Dette er en absolut styrke.

Det empiriske arbejde der præsenteres i de forskningsartikler, som afhandlingens empiriske del består af, er netop grundigt, gennemtænkt, og ligefremt – dermed ganske enkelt forbilledligt. Der er tænkt over, hvilke forskningsspørgsmål, der er interessante i en given sammenhæng – men som samtidig også faktisk kan besvares af de forhåndenværende data. De enkelte forskningsdesigns er naturligvis tæt knyttet til den type af variation, som de enkelte studier fokuserer på. Helt kort fortalt fokuserer den første empiriske artikel – artikel I som er publiceret i *Journal of Experimental Criminology* – på intet mindre end tre strareformer, som hver især enten forkortede eller forøgede den faktiske afsoningslængde for personer, der ellers var idømt samme formelle straffængde og som stod overfor deres første afsoningsforløb. Præcis som beskrevet ovenfor udnyttede det her, at der kan findes grupper i data helt tilbage i 1980'erne og 1990'erne som passer perfekt til det forskningsspørgsmål, der ønskes besvaret. Fordi personerne i data i gennemsnit blev idømt

BOGANMELDELSE

samme strafflængde, men alene adskilte sig på hvor længe de i gennemsnit reelt afsonede (pga. strafreformerne), kan Al Weswasi og kollegaer drage solide konklusioner: Der er intet i disse data der peger på, at afsoningslængden i sig selv betyder noget for denne gruppes tilbagefald til kriminalitet, uanset hvordan tilbagefaldet måles.

De øvrige empiriske artikler er ligeledes publiceret i førende kriminologiske tidsskrifter. Gode tidsskrifter, gode studier. De fokuserer på, hvor meget kriminalitet vi som samfund undgår ved at spærre kriminelt aktive inde (inkapacitering, artikel II); effekterne på tilbagefald til kriminalitet og risikoen for at være "NEET" (Not in Education, Employment, or Training, altså at reelt at stå udenfor det etablerede arbejdsmarked) af at afsone hele sin straf (artikel III) eller opnå tidligere udslusning (artikel IV) i hjemmet under intensiv overvågning med elektronisk fodlænke. Resultaterne viser, at fængsling helt mekanisk undertrykker en del kriminalitet fordi det er særdeles besværligt at begå kriminalitet ude i samfundet mens man er indespærret; at fodlænke som alternativ til et helt afsoningsforløb har store og positive effekter i Sverige både på den korte og lange bane, men at tilsvarende ikke genfindes når fodlænke bruges som værktøj til tidligere udslusning. Alt sammen vigtige fund som stiller os klogere som straffende samfund.

Al Weswasi diskuterer en række begrænsninger ved afhandlingen. Den vigtigste omhandler generaliserbarhed og relevans for nutiden, netop fordi fokus er på strafreformer der ligger tilbage i tiden. Her synes jeg dog, at han bliver for beskeden. Fordi både forskningsdesign og typen af effekt, der kan måles i det enkelte studie, er skåret så præcist ud i studierne tør jeg faktisk godt generalisere de logikker, der analyseres. De historiske omstændigheder er nu nok anderledes i dag og viden fra tidligere reformer skal tilpasses nutiden – men i sin grundessens bliver denne type af viden ikke nemt forældet.

Det var en ganske taknemmelig opgave at være hovedopponent på Al Weswas ph.d.-afhandling, hvilket jeg havde æren af i det tidlige 2025. For det første var tre ud af de fire empiriske artikler, som præsenteres og bindes sammen i afhandlingen, allerede publiceret i førende tidsskrifter da jeg var i Stockholm til ph.d.-seminaret. Den sidste artikel er også udgivet i tidsskrift nu, så det var ikke ligefrem svært at vurdere om arbejdet i Al Weswas afhandling havde publiceringspotentiale. For det andet, og mest vigtige, præsenterer Al Weswas afhandling forbilledligt empirisk arbejde. Det er meget klart hvad der kan og ikke kan konkluderes på baggrund af de enkelte studier. Jeg fik mange og (synes jeg selv) gode ideer til nye analyser ved at læse Enes' afhandling.

Lars Højsgaard Andersen
Forskningsprofessor, chef for forskning i marginaliserede grupper
ROCKWOOL Fonden